

Dotazník MCI Naše třída – zadání a vyhodnocení

Jednou z metod, které mohou řadovému učiteli pomoci při poznávání klimatu školní třídy, je dotazník **Naše třída** (v angličtině My Class Inventory – MCI). Jeho autory jsou australané B. J. Fraser a D.L. Fisher, (1986). Dotazník je určen pro žáky 3. – 6. tříd základní školy a vznikl zjednodušením rozsáhlejšího dotazníku LEJ (Learning Environment Inventory), který se používá pro žáky středních škol (Fraser, Andersn, Walberg, 1982). Českou verzi dotazníku se svolením autorů připravil a v našich podmínkách vyzkoušel. J. Lašek (1988). Úplné znění dotazníku „Naše třída“, je uvedeno v příloze tohoto článku.

Dotazník umožňuje posoudit sociální klima třídy podle 5 hledisek a podle 5 proměnných (složitější dotazník jich zjišťuje víc – až 15 různých proměnných). Dotazník „Naše třída“ zkoumá:

1. **Spokojenost ve třídě** – zjišťuje se vztah žáků ke své třídě, míra spokojení, pohody. (otázky č. 1, 6, 11, 16, 21).
2. **Třenice ve třídě** – zjišťují se komplikace ve vztazích mezi žáky, míra napětí, sporů, rvaček (otázky č. 2, 7, 12, 17, 22).
3. **Soutěživost ve třídě** – zjišťují se konkurenční vztahy mezi žáky, míra snah po vyniknutí, prožívání školních neúspěchů (otázky č. 3, 8, 13, 18, 23)).
4. **Obtížnost učení** – zjišťuje se, jak žáci prožívají nároky školy na ně, kolik se jim zdá učení namáhavé (otázky č. 4, 9, 14, 19, 24).
5. **Soudržnost třídy** – zjišťují se přátelská a nepřátelské vztahy mezi žáky, míra pospolitosti dané třídy (otázky č. 5, 10, 15, 20, 25).

Zadávání dotazníku

Dotazník je určen pro žáky ve věku od 8 do 12 let (pro starší žáky jsou k dispozici jiné dotazníky). Každý žák by měl odpovídat je sám za sebe. Není vhodné, aby se žáci mezi sebou radili, jakou odpověď mají zvolit. Důležité je, jak určitý žák svou třídu vidí, jak její klima prožívá, ne k jaké odpovědi jej přemluvíli spolužáci.

Před vyplňováním dotazníku by měl zadávající (zpravidla učitel) udělit celé třídě jednotné pokyny pro vyplňování. Na pokynech záleží, neboť dotazník není anonymní a pochybnosti žáků o tom, proč dotazník vlastně vyplňují, by mohly výsledky zkraslit. Instrukce zní.

„Nejedná se o žádnou zkoušku, nejsou zde nějaké dobré nebo špatné odpovědi. Máte napsat, jaká je teď vaše třída, vaši spolužáci. Každou větu v dotazníku si pořádně přečtete. Odpovídá se na ni buď Ano nebo Ne. Pokud souhlasíte s tím, co je tam napsáno, uděláte kroužek kolem slova Ano, pokud nesouhlasíte, uděláte kroužek kolem slova Ne. Když se spletete, nebo si odpověď rozmyslíte a chcete ji změnit, přeškrtněte křížkem tu odpověď, kterou chcete opravit a zakroužkujte to, co platí. Nic nepřeskakujte, odpovězte na každou otázku. Nezapomeňte nahoře vyplnit své jméno, třídu a školu.“

Vyplňování dotazníku trvá v průměru 15 minut. Při sbírání dotazníku se vyplatí zkontrolovat, zda se žáci nezapomněli podepsat. Nechal-li žák některou otázku nezodpovězenou, nenutíme jej k odpovědi.

Vyhodnocení dotazníku

Úvodní vyhodnocování dotazníku zabere učiteli při 35 žácích ve třídě asi 15 – 20 minut. Žákovské odpovědi Ano-Ne se převádějí na číselné hodnoty. V zásadě lze říci, že odpověď Ano se hodnotí (skóruje) 3 body, odpověď Ne 1 bodem. Pokud žák na určitou otázku neodpověděl vůbec, pokud zakroužkoval obě možnosti najednou anebo přeškrtnl obě možnosti, skóruje se jeho odpověď 2 body. Existují však výjimky. U pěti vybraných otázek (č. 6, 9, 10, 16, 24) označených písmenem R se žákovské odpovědi skórují obráceně: Ano je 1 bod, za Ne jsou 3 body. Vynechané nebo špatně vyplněné odpovědi se v tomto případě skórují také 2 body.

Dotazník, jak už bylo uvedeno, zjišťuje 5 proměnných: spokojenost, třenice, soutěživost, obtížnost, soudržnost. Na každou z těchto proměnných se ptá pět otázek, které jsou v dotazníku seřazeny tak, aby nešly bezprostředně za sebou. Hodnotu každé proměnné u jednotlivého žáka získáme tím, že sečteme počet bodů u příslušné pětice odpovědí. Tak např. pro obtížnost učení sečteme počet bodů, který jsme si připsali po skórování odpovědi u otázek č. 4, 9, 14, 19 a 24 (u odpovědi č. 24 v souladu s instrukcí obracíme skórování). Hodnota každé proměnné se pohybuje od 5 bodů (minimum) do 15 bodů (maximum). Pokud žák nevynechá nějakou odpověď nebo se nesplete při

vyplňování, vychází u každé proměnné zpravidla liché číslo. Tímto způsobem vypočítáme skóre pro všech pět proměnných u každého žáka zvlášť.

Údaje za celou třídu lze vypočítat dvojím způsobem. První způsob ignoruje problém, zda jsou získaná data rozložena „normálně“ a doporučuje spočítat běžný aritmetický průměr pro každou z pěti proměnných. Např. pro výpočet soutěživosti třídy sečteme hodnoty uváděné jednotlivými žáky a vydělíme počtem žáků, kteří dotazník vyplňovali.

Druhý postup počítá s tím, že názory žáků nemusejí být rozloženy „normálně“, mohou se přiklánět buď ke kladnému nebo zápornému hodnocení třídy. Pak je výhodnější (a statisticky korektnější) seřadit údaje o jedné proměnné, např. o soutěživost vzestupně podle hodnot, které jsme vypočítali u jednotlivých žáků. Hledaná střední hodnota bude ta, která je přesně uprostřed řady – nazývá se medián. Při lichém počtu žáků se tedy nic nepočítá a vybere se ta prostřední hodnota (např. při 35 žácích je mediánem hodnota osmnáctá v pořadí). Při sudém počtu žáků vyplňujících dotazník prostřední hodnota neexistuje, spočítá se jako aritmetický průměr dvou hodnot řady, které jsou nejbližší středu. Tj. při 40 žácích vyplňujících dotazník je mediánem aritmetický průměr dvacáté a dvacáté první hodnoty. Při výpočtu mediánu může nastat případ, kdy při řazení hodnot zjistíme, že dvě nebo více hodnot jsou číselně stejné. Nevadí to, řadí se za sebou jako samostatné hodnoty a počítají se jako samostatné.

Interpretování výsledků

Podle povahy jednotlivých proměnných, které charakterizují klima školní třídy, nám vypočtená hodnota signalizuje, zda je klima spíše příznivé nebo nepříznivé. Čím vyšší hodnoty vycházejí u proměnných typu spokojenost, soudržnost, tím lépe, čím vyšší hodnoty vycházejí u proměnných typu třenice, soutěživost, obtížnost, tím hůře. O ideálním klimatu svědčí vysoké hodnoty vypočtené za celou třídu u spokojenosti a soudržnosti a nízké hodnoty vypočtené za celou třídu u třenic, soutěživosti a obtížnosti učení (Richardson, 1988). Jak ale učitel pozná, že hodnota, kterou vypočítal u své třídy, je průměrná, nízká, či vysoká? Nelze přece běžnou třídu vztahovat k ideálu 5 nebo 15 bodů podle povahy proměnných.